

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Факультет філології

Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«РОЗВИТОК ГРАМАТИЧНОЇ ДУМКИ І
ЛЕКСИКОГРАФІЇ КІНЦЯ
XVIII – ПОЧ. XX ст.»**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітня програма «Українська мова і література»

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.01 Українська мова та література

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1
від 28 серпня 2024 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Розвиток граматичної думки і лексикографії кінця XVIII – поч. XX ст.»
Викладач (-і)	Грещук Василь Васильович
Контактний телефон викладача	+380505191867
Е-mail викладача	vasyl.greshchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі та з розрахунком відповідного часу
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Питання становлення і розвитку нової української літературної мови в Галичині, проблеми її нормалізації до недавнього часу належали, сказати б, до непопулярних. Науково-педагогічна інтерпретація зазначених питань відзначалася суб'єктивізмом і не виходила за межі офіційних лінгвоідеологем про шляхи розвитку і нормалізації української літературної мови. Чимало тем та особистостей, причетних до проблем нормалізації української літературної мови в Галичині, взагалі були під забороною, а з відповідною літературою можна було ознайомитися лише у спецфондах. Пропонований курс покликаний якоюсь мірою заповнити цю прогалину в українському мовознавстві, поглибити підготовку магістрантів з проблем розвитку й нормалізації української літературної мови.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета курсу – вивчити закономірності становлення і розвитку граматичної думки і лексикографії кінця XVIII–поч. XX ст.»</p> <p>Основні цілі вивчення курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – простежити становлення й еволюцію української літературної мови в Галичині кін. XVIII – XIX ст.; – вивчити тексти, які засвідчують формування і розвиток української літературної мови в Галичині зазначеного періоду; – з'ясувати еволюцію граматичної думки на західній Україні окресленого періоду; – ознайомити магістрів із укладанням словників в Галичині впродовж XIX ст.; – відслідкувати галицькі впливи на розвиток української літературної мови в XIX ст.; – виявити закономірності нормалізації української літературної мови в Галичині в XIX ст. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p><u>Інтегральна компетентність.</u></p> <p>Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми в галузі українського мовознавства літературознавства, термінознавства та філологічної науки загалом у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та / або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p><u>Загальні компетентності:</u></p> <p>3. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>11. Здатність до проведення досліджень на належному рівні.</p> <p><u>Фахові компетентності:</u></p> <p>1. Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.</p> <p>3. Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення.</p> <p>6. Здатність застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення</p>	

професійних завдань.

11. Здатність до участі та формування програм, пов'язаних із вивченням сучасних мовознавчих напрямів і шкіл, провідних українських учених, української писемної спадщини, діалектних особливостей розвитку прикарпатського краю.

12. Уміння обґрунтовувати і представляти результати літературознавчих і мовознавчих досліджень із української мови та літератури, вводити їх у світовий науковий простір.

Програмні результати навчання:

3. Застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості дослідження в конкретній філологічній галузі.

7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці.

12. Дотримуватися правил академічної доброчесності.

15. Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного та літературного матеріалу.

17. Планувати, організовувати, здійснювати і презентувати дослідження та / або інноваційні розробки в конкретній філологічній галузі.

20. Втілювати у професійній діяльності набуті знання про розвиток української мови та літератури в рідному краї – Галичині.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	12 год.
Практичні заняття	18 год.
Самостійна робота	60 год.

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
Другий	035 Філологія	Перший	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни

Те ма	кількість годин		
	лекції	заняття	сам.роб.
Тема 1. Національно-культурне життя Галичини у кінці XVIII-на поч. XIX ст. 1. Українська мова в Галичині після першого поділу Польщі в 1772 р. 2. Роль Перемишля в національному культурному пробудженні українців Галичини. 3. Діяльність митрополита М. Левицького та І. Могильницького в боротьбі за права української мови. 4. Розширення освітніх послуг в ділянці вивчення української мови в школі. 5. Зміцнення соціального статусу та піднесення престижу української мови в Галичині в кін. XVIII ст.	2	2	4

<p>Тема 2. Предтеча українського мовознавства в Галичині</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Культурницько-просвітницька діяльність Івана Могильницького. 2. Створення перших навчальних посібників із вивчення української мови в Галичині на поч. XIX ст. 3. Вѣдомѣсть о руском языцѣ» І. Могильницького в утвердженні української мови як самостійної і рівноправної з іншими слов'янськими мовами. 4. Діяльність І. Лаврівського та І. Снігурського в обороні прав української мови в Галичині перших десятиліть XIX ст. та підготовці навчальних посібників з української мови. 	2	2	4
<p>Тема 3. «Руська трійця» і її мовотворча діяльність</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Русалка Дністровая» – перший український фольклорно-літературний альманах народною українською мовою. 2. Лінгвістично-літературний феномен Маркіяна Шашкевича. 3. Роль Якова Головацького в розвитку української літературної мови в Галичині. 4. Іван Вагилевич як дослідник народної мови українців-галичан. 	2	2	4
<p>Тема 4. Становлення граматичної думки в Галичині I пол. XIX ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Грамматика языка словено-русского» Івана Могильницького. 2. «Грамматика слов'яно-руська» Михайла Лучкая. 3. «Грамматика языка руского в Галиціі, розложена на питання і отповіді Йосипа Левицького. 4. «Грамматика руського (малоруського) языка» Йосипа Лозинського. 5. «Грамматика руского языка» Якова Головацького. 6. «Грамматика малоруського языка в Галиціі» Івана Вагилевича. 		2	8
<p>Тема 5. Мовні дискусії в Галичині</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дискусії про шляхи розвитку української літературної мови в Галичині в середині XIX ст.. 2. Формування москвофільства і народовства і проблеми розвитку української літературної мови в Галичині другої пол. XIX ст. 3. Мовні дискусії кін. XIX – поч. XX ст. 4. Азбучні війни в Галичині. 	2	2	8
<p>Тема 6. Розвиток граматичної думки в Галичині в другій пол. XIX ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Грамматика руского языка» Михайла Осадци. 2. Роль Омеляна Огоновського в теоретичному й практичному осмисленні будови української мови. 3. Нормалізація української літературної мови в «Граматиці української мови» Степана Смаль-Стоцького і Федора Гартнера. 4. «Грамматика української мови» Василя Сімовича і її роль у розвитку граматичної думки. 		2	8
<p>Тема 7. Словникарство в Галичині в другій пол. XIX ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Роль словників у кодифікації й нормалізації літературної мови. 2. «Німецько-руський словар» Омеляна Партицького в історії лексикографії. 	2	2	8

<p>3. Іван Верхратський як лексикограф.</p> <p>4. «Малоруско-німецький словар» Є. Желехівського і С.Недільського як джерело дослідження української лексики в зіставному вимірі.</p>			
<p>Тема 8. Художня мова письменників Галичини і розвиток української літературної мови</p> <p>1. Мова художньої літератури – основа літературної мови.</p> <p>2. Іван Франко в боротьбі за єдність української літературної мови.</p> <p>3. Літературно-діалектний дуалізм мови новел Василя Стефаника і розвиток української літературної мови.</p> <p>4. Внесок Марка Черемшини в розвиток української літературної мови.</p> <p>5. Мова творів Леся Мартовича в контексті розвитку української літературної мови.</p>		2	8
<p>Тема 9. Вплив західноукраїнських мовних явищ на розвиток української літературної мови.</p> <p>1. Мовна взаємодія галичан і наддніпрянців.</p> <p>2. Галицькі фонетичні явища, абсорбовані сучасною українською літературною мовою.</p> <p>3. Граматичні мовні елементи, що влилися в систему сучасної української літературної мови.</p> <p>4. Західноукраїнські лексичні одиниці, освоєні сучасною літературною мовою.</p> <p>5. Вплив західноукраїнського наголосу на акцентуаційну систему сучасної української літературної мови.</p>		2	8
6. Система оцінювання навчальної дисципліни			
<p>Загальна система оцінювання навчальної дисципліни</p>	<p>Система оцінювання курсу відповідає критеріям оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. Допуск до заліку становить максимум 50 балів і письмове тестування – максимум 50 балів. Робота на практичних заняттях упродовж семестру оцінюється за 5-бальною шкалою та максимальною кількістю 25 балів. Під час виставлення допуску до заліку враховуються навчальні досягнення, отримані в процесі оцінювання на практичному занятті (максимум 25 балів), при виконанні контрольної роботи (максимум 50 балів) та самостійної роботи (максимум 25 балів). Загальна максимальна кількість балів за навчальний курс становить 100 балів.</p>		
<p>Вимоги до письмових робіт</p>	<p>Письмова контрольна робота полягає у виконанні тестових завдань на дистанційній платформі з курсу «Українська літературна мова в Галичині кін. XVIII-XIX ст.», яка передбачає перевірити опанування магістрантами основних аспектів системи наукового знання про розвиток української літературної мови в Галичині кін. XVIII-XIX ст. Оцінюється максимально 50 балами.</p> <p>Самостійна робота полягає у підготовці та захисті науково-дослідної пошукової роботи за поданою темою із курсу «Розвиток граматичної думки і лексикографії кінця XVIII – поч. XX ст.». Оцінюється максимально 25 балами.</p>		
<p>Практичні заняття</p>	<p>Закріплення й повторення теоретичних питань із вивчених тем курсу. На практичних заняттях магістранти поглиблюють підготовку з основних проблем розвитку й нормалізації української літературної мови.</p>		
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Допуском до заліку є отримання позитивної підсумкової оцінки (максимум 50 балів, мінімум 25 балів). Для визначення рейтингового підсумкового контролю до уваги взято присутність здобувача на всіх заняттях, його активність та успішність під час виконання практичних завдань, підготовки самостійної роботи, написання контрольної роботи; відсутність пропусків і запізнь на заняття; дотримання етики й культури поведінки на заняттях.</p>		

Підсумковий контроль	форма контролю: залік; форма здачі: письмове тестування (50 завдань); структура завдання: 4 варіанти з однією правильною відповіддю, яка оцінюється в 1 бал.
----------------------	---

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу...» (<http://surl.li/schrtr>), та індивідуальним графіком, відповідно до «Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком...» (<http://surl.li/rqxgbg>). Форму письмового виконання роботи втілено на практичних, індивідуальних заняттях, під час написання контрольної, самостійної роботи чи виконання індивідуального завдання.

Академічна доброчесність. У «Кодексі честі...» ЗВО встановлено морально-етичні принципи та правила поведінки для всіх учасників навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримувати принципу академічної доброчесності та у всій своїй навчальній і викладацькій діяльності зобов'язані діяти порядно, доброчесно (<http://surl.li/ghdhbt>). За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає Комісія з питань етики та академічної доброчесності при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі відповідно до «Положення про комісію з питань етики та академічної доброчесності...» (<http://surl.li/dhanuj>)

Відвідування занять. Урегульовано «Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу...» (<http://surl.li/schrtr>). У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання вхідного, поточного, підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (<http://surl.li/mgmnyr>). Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, Udemy, EdEra та ін.

8. Рекомендована література

1. Mokry W. "Ruska Trójca": karta z dziejów życia literackiego Ukraińców w Galicji w pierwszej połowie XIX wieku. Kraków, 1997.
2. Бідер Г. Українська мова в Габсбурзькій монархії (1772-1918). *Мовознавство*. 1997. № 1. С. 24–29.
3. Возняк М. Студії над граматиками XIX ст. *ЗНТШ*. 1909, т. 89, т. 90, т. 91; 1910, т. 93, т. 94, т. 95, т. 98.
4. Гербільський Г. Розвиток прогресивних ідей в Галичині у першій пол. XIX ст (до 1848 р.). Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1964. 249 с.
5. Грицак Є. Українська літературна мова в Галичині в пол. XIX ст. *Вибрані українознавчі праці* / ред. В. Пилипович. Перемишль : Перемиський відділ ОУП, 2002. С. 31–71.
6. Грещук В. В. Поетична творчість Івана Франка і розвиток лексики української літературної мови кінця XIX – початку XX ст. *Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин* : матеріали міжнародної наукової конференції (Львів, 25–27 вересня 1996). Львів: Світ, 1998. С. 686–690.
7. Грещук В. В. Роль Івана Франка у формуванні єдиної української літературної мови. *Вісник НТШ*. Ч.2. Івано-Франківськ, 2007. С. 29–38.
8. Грещук В. Взаємодія української літературної мови і південно-західних діалектів : мова новел Василя Стефаника. *Українознавчі студії*. Івано-Франківськ, 2007–2008. № 8–9. С. 3–13.
9. Грещук В. В'єдомість о рускомъ языкѣ І. Могилиничького в обороні прав української мови. *Вісник Прикарпатського університету*. Вип. II, 1997. С.17.
10. Грещук В. Лексика української літературної мови Галичини середини XIX ст.: діалектне підґрунтя, запозичення, словотвір. *Słowo u słowian : Wpływ języków sąsiadujących na rozwój języka ukraińskiego. Studia leksykalne* / Pod redakcją A. Budziak i W. Hojsak. Krakow, 2016. S. 195–209.
11. Грещук В. Мовний феномен новел Марка Черемшини. *Українознавчі студії*. 2002–2003.

№ 4–5. С. 3–14.

12. Грещук В. Проблеми розвитку української літературної мови в Галичині середини ХІХ ст. *Мовознавство*. Доповіді та повідомлення ІV Міжнародного конгресу україністів. Київ, 2002, або *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. Вип. VI. Івано-Франківськ: Плай, 2001. С.11–16.
13. Грещук В. Українська мова в Галичині кін. ХVІІІ – поч. ХІХ ст. *Українознавчі студії*. 1999. № 1. С. 3-16
14. Грещук В., Лесюк М. та ін. Євген Желехівський у національнокультурному відродженні України. Івано-Франківськ, 1999. 150 с.
15. Грещук Василь, Грещук Валентина. Проблеми української мови в науковому доробку й епістолярії Івана Вагилевича. *Українська мова на осі часу. Василеві Васильовичу Німчукові. Ін-т укр. мови НАН України* : упорядн. Г. В. Воронич, Н. В. Пуряєва. Київ : КММ, 2017. С. 436–444.
16. За віру, народ і права: Руські Ради Надсяння 1848-1850 рр. / упоряд. В. Пилипович. Перемишль, 2005. 360 с.
17. Історія українського правопису ХVІ–ХХ ст. : хрестоматія / упорядн. В. В. Німчук, Н. В. Пуряєва. Київ : Наукова думка, 2004. 582 с.
18. Лесюк М. Становлення і розвиток української літературної мови в Галичині. Івано-Франківськ, 2014. 729 с.
19. Лірвак з-над Сяну: Перемиські стародруки середини ХІХ ст. Перемишль, 2001. 451 с.
20. Маковей О. З історії нашої філології. Три галицькі граматики (І. Могильницький, Й. Левицький, Й. Лозинський). ЗНТШ. Т. 51., вип.1. С.45
21. Мацюк Г. Прескриптивне мовознавство ХІХ ст.: нова методика дослідження. *Мовознавство*: Доповіді на V Міжнародному конгресі україністів. Чернівці, 2003. С. 71-73.
22. Письменники Західної України 30-х – 50-х рр. ХІХ ст. Київ, 1965. 644 с.
23. “Русалка Дністровая”: Документи і матеріали : збірник /упоряд. Ф.І. Стеблій. Київ : Наук.думка, 1989. 544 с.
24. Студинський К. Кореспонденції Якова Головацького. Збірник філологічної секції. ЗНТШ, Львів, 1905, т.8-9; 1909, т. 11-12.
25. Тершаковець М. Галицько-руське літературне відродження. Львів, 1906.
26. Франко І. Азбучна війна в Галичині 1859 рр. Зібрання творів у 50-ти тт. т. 47. Київ, 1986.
27. Франко І. Нариси з історії української літератури в Галичині. Зібрання творів у 50-ти тт. т. 47. Київ, 1986.
28. Франко І. Панщина та її скасування 1848 в Галичині. Зібрання творів у 50-ти тт. т. 47. 1986.
29. Шашкевичіана : Нова серія. Вип. 1-2. Львів-Броди-Вінніпег, 1996. Вип. 3–4, Львів – Вінніпег, 2000.
30. Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови. Львів – Нью-Йорк: Наукове Товариство ім. Шевченка, 1996. 192 с.

Інформаційні ресурси

Закон України «Про освіту» – <http://surl.li/bqngq>

Закон України «Про вищу освіту» – <http://surl.li/vajjvp>

Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» – <http://surl.li/fdzvbi>

Студентський путівник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника – <http://surl.li/zxrcek>

Студентський філологічний вісник. Серія: Мовознавство. Літературознавство – <http://surl.li/dqfxmz>

Грещук Василь Васильович

доктор філологічних наук, професор кафедри української мови